

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Leta 1657. pričela se je za Karlovec nova doba, Takrat vladajoči cesar Leopold I. dal je napraviti okoli trdnjave nove obkope (šance). Zemeljski nasipi bili so tako visoki, da so bile videti od hiš znotranjega mesta (trdnjave) le strehe. Poleg tega dal je v trdnjavi pozidati tudi več eraričnih poslopij, brž ko ne na sedanjem glavnem in jako prostornem (Jelačičevem) trgu veliko vojašnico, orožnico (Zeughaus) in zgradbo za trdnjavskega načelnika. Globoki prekopi opasovali so trdnjavo okol in okol; čez nje napravljeni so bili trije mostovi, konec katerih so bila vravnana močna vrata, pri dveh pa nad vratmi še močna poslopja, raz katerih se je bil zamogel navaljujoči sovražnik odbijati. Poleg tega je bil v dnu prekopa izkopan po sredi še drug, ožji in zelo globoki, v katerega se je zamogla v času sile spuščati (ne vem dobro, ali iz reke Kolpe ali iz Korane) voda. Ob tem manjšem prekopu (na notranji strani) bili so vravnani okol in okol trdnjave prva leta, ko sem pričel jaz prihajati v Karlovec, močni hrastovi, globoko v zemljo zabiti koli (Pallisaden), za katerim so bili o času sovražnikovega napada postavljeni branitelji-vojaki, izza katerih so zamogli streljati na njega. Poznejša leta so bili ti koli nadomesteni z trdnim, kake 4—5 čevljev debelim zidom, v katerega so bile vravnane puškarice (Schiesscharten), da bi se o potrebi streljalo skoz nje. Proti Rakovcu (stran prot Turškem) je bila vravnana še nekaka predtrdnjava, in pri vseh treh vseh vhodih (vratih) so stale vojaške straže.

O sredi 17. stoletja vtemeljeno je bilo sedanje predmestje, ki opasuje notranje mesto nekako na tri strani; le proti turški strani se ni nič zidalo; ne vem, ali se to smelo ni, ali pa je imelo prebivalstvo strah pred sovražniki. V predmestji ni smela biti nobena hiša zidana s kamenjem, ampak vse so smele biti le lesene in poradane (z apneno malto ometane in ogladene). Ako prav vem, bi bili morali o kaki oblegi trdnjave po sovražnikih domačini hiše sami podreti.

Da mestu niso prizanašale tudi nesreče, kedo bi o tem dvomil. Tako je n. pr. l. 1594. pogorel ves Karlovec. Leta 1691. morila je mestjane azijska kuga; eno leto pozneje pa je bilo mesto zopet po velikem požaru oškodovano. Sledili so pa za Karlovec vendar zopet srečnejši časi. Ali predno nadaljujem njegovo zgodovino, želim odstopiti ene trenutke od svojega potopisnega predmeta, ter prestopim na stransko zgodovinsko polje, da se na njegovi podlagi povrnem zopet k popisu Karlovca nazaj.

Ako se ozremo v zgodovini na neumrljiva dela visokoslavne vladarice in cesarice Marije Terezije, skoraj

komaj zamorejo verjeti, da se v srci in glavi kake ženske zamorejo sporoditi taki uzvišeni naklepi in čini, kakor to vidimo nad njo. Res je sicer, da je poleg njene čeznaravne nadarjenosti, velikodušnosti, vneme in skrbljivosti za izomiko, blagor, osrečenje, napredek in varstvo svojih podložnikov imela na strani dobre in modre svetovalce, a duša vsem ogromnim in velikanskim činim pa je bila vendar le ona sama.

Blišč turške mogočnosti jel je bil za časa te visoke slavne vladarice sicer že nekoliko medleti; pešati jela je bila moč Turka, tega priseženega dednega sovražnika vsega krščanstva in osobito Avstrije; pa njegova krvoželjna volja je bila še vedno dovolj pasja, škodovati našej državi po vsej moči. Da bi zabranila tedaj svoje cesarstvo pred nikdar ropasitim Turkom, vidile so se jej posamezne trdnjave preslaba bramba. Sporodila se je toraj v njeni glavi misel, opasati ga Turčiji nasprot z velikanskim oklepom, z močno živo trdnjavo. Ako se ozremo v starejše zemljevide, vidimo, kako je nekako od srca Dalmacije okoli vse tako zvane nekdanje hrvatske Turčije (ki je bila stoletja glavno gnezdo turških roparskih čet) ob Jadranskem morju gor, preko vse Hrvatske, in zopet nazaj dol prek Slavonije, Banata, in zopet nazaj gor ob Erdeljski meji potegnjen zemeljski pas, — ali da se poslužimo priličnega izraza — velikanski železni obroč za varstvo zoper navale turške. In to bila je nekdanja vojaška Krajina (Granica); — to bilo je delo slavne cesarice Marije Terezije. Sedemnajst graničarskih regimentov, in zraven še brogarsko krdelo (Czaikisten Bataillon), katerega namen je bil, braniti državo na rekah Savi in Donavi, stalo je dan in noč na straži zoper Turke. Vsaki regiment je bil tako vravnani, da se je dotikal turške meje, in za čas sile moral je biti v hipu ondi sébran. To se je večkrat tudi zgodilo, in kakor sem nekje v pričujočem potopisu že omenil, je bil ravno pokojni vojskovodja grof Josip Jelačić kot tedanji polkovnik I. banalskega regimenta o neki taki priliki v prvič pokazal svoj pogum in voditeljsko nadarjenost. Ker je Granica sedaj odpravljena in bo prišlo vse to s časom v pozabljivost, naj kot zgodovinsko drobtinico navedem vse njene nekdanje polke po oddelkih, številkah in imenih.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Izvestja Muzejskega Društva III. zvezek ima sledečo vsebino. A. Koblar: Boji na Krajinah in zmaga pri Sisku pred 300 leti. — A. K.: Škofa Tavčar in Hren o bitvi pri Sisku. — J. Scheinigg: Slovenska imena v starih listinah. (Dalje.) — A. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov. (Dalje.) — S. Robič: Kranjski mahovi. (Dalje.) — Mali zapiski. — S. Rutar: Poročila iz Italije. — Vojska kranjskih konjikov in domobrancev l. 1591. — J. Vrhovec: Ura in godalo v ljubljanskem stolpu. — Prekrševalci na Kranjskem. — Hessendarmske čete v Ljubljani. — Stare mere. — S. Robič: Moj oreh. — Redki ptiči na Kranjskem. — Sledovi rimskih naselbin okrog Medvod. — Naše podobe.

Grof Janko Draškovič-Trakoščanski Dne 14. t. m. je bila v Zagrebu važna slavnost. Prenesli so iz Radgone v

Zagreb kosti grofa Janka Draškovića Trakoščanskega in jih slovesno položili v rakvo Ilircev. Pokojnik se je 1770. leta porodil v Zagrebu, kjer je dovršil svoje študije in potem po rodbinskih tradicijah si izbral vojaški stan. Pod generalom Lavdonom se je udeležil obleganja Belega grada. Kmalu se je pa poslovil vojaščini in se je preselil po francoskih vojnah v Pariz, kjer se je sešel z Dobrovničanom knezom Sorkočevićem in srbskim rodoljubom Savo Tököljem. V 63. letu se je povrnil v domovino in z izredno marljivostjo jel delovati za svoj narod. Osnovel je „Čitaonico ilirsko“ in „Matico ilirsko“, ima pa tudi neizmerno zaslug za druge narodne naprave. On je probudil mnogo družin za narodno stvar. Leta 1856. je umrl v Rodgoni, kjer so dosedaj počivale njegove kosti. Slovesnost v Zagrebu je bila slovensko-hrvatska, kajti udeležilo se je tudi več slovenskih rodoljubov. „Slovensko Matico“ je zastopal gospod A. Koblar. Hrvatje so Slovence tudi bili jako prijazno vsprejeli. Kako bi moglo biti drugače, vsaj se je proslavljajal spomin jednega glavnega delovatelja ilirstva, pri katerem smo Slovenci in Hrvatje vzajemno postopali.

Gunduličev spomenik. Te dni se je postavil v Dobrovniku spomenik slavnega pesnika Ivana Gundulića. Gundulič je bil najslavnejši dubrovniški pesnik in je posebno znan po svoji epični pesmi Osman, v kateri odseva težnja po slovanski vzajemnosti. Gundulič je bil rojen leta 1588 in je umrl leta 1638.

Stoletnica Resljeva. Včeraj je minolo sto let, kar se je v Chrudimu na Češkem rodil Josip Reselj, izumitelj parniškega vijaka. Služboval je v gozdarski službi dalje časa na Kranjskem, kjer je tudi umrl dne 9. oktobra 1897. Pokojnik je po rodu Slovan, ali Nemci bi ga radi za svojega proglasili, kakor so že več Slovanov. V svojem življenji je mnogo pretrpel. Njegovo iznajdbo so sprva prenizko cenili, potem ko je prišla v veljavo, sta si jo pa prisvajala jeden Francoz in jeden Anglež. Še le po njegovi smrti so se jele priznavati zasluge njegove.

Novice.

— **Osobne vesti.** Za župnika v Dupljah pri Trziči je imenovan č. g. Jan. Šafer, sedaj župnik v Grahovem, za župnika v Rovtah nad Logatcem pa č. g. Jan. Možina, sedaj ekspozit v Harijah pri Ilirski Bistrici.

— **Velerod.** gosp. baronu Winklerju, bivšemu deželnemu predsedniku izročila sta te dni v Gorici gg. ljubljanski župan Grasselli in mestni odbornik Šubic zahvalno pismo mesta ljubljanskega in častno diplomo „Matice Slovenske“.

— **Kres v čast sv. Cirilu in Metodu** žge prihodnji torek dne 4. t. m. zvečer ob pokanji topičev šišenska čitalnica na Drenikovem vrhu. Naj bi tudi drugod, posebno ob jezikovnih mejah, ta večer zažigali v čast slov. blagosvetnikoma kresove in s tem spričevali narodno zavest.

— **Vodovod** v Begunjah pri Cerknici in v Selščeku so pričeli že graditi.

— **Društvo tiskarjev, kamenopiscev in kamenotiskarjev na Kranjskem**, praznuje prav slovesno svojo petindvajsetletnico v nedeljo dne 2. julija t. l.

— **Ažijo pri carinskih plačilih** določil se je za mesec julij z 23%. To velja za vsa plačila carin in družin pristojbin, ki se odrajujejo v srebru mesto v zlatu.

— **Volitev novega župana v Celji** na mesto umrlega dr. Neckermanna, vršila se bode dne 4. julija — Za deželnega poslanca mislijo Celjani na mesto Neckermanovo kandidovati ultragermana dr. Derschata iz Gradca.

— **Litijske in šmartinske Slovenke** prirede v nedeljo dne 2. julija t. l. v prostorih g. Oblaka v Litiji veselico v korist družbe sv. Cirila in Metoda. Zanimivi vspehi vese-

lice obsega: kegljanje na dobitke, tehtanje bazar, sviranje na glasovir, slavnostni govor, petje in dramatično igro. Veselica se prične vršiti s kegljanjem že ob 10. uri dopoldne in se nadaljuje ob 3. uri popoldne, oziroma ob 1/2 8. uri zvečer.

— **Umrli je v Zagrebu** učitelj telovadbe Franc Hochmann v 44. letu svoje dobe. Pokojnik, znan tudi v naših sokolskih krogih, bil je rodом Čeh in si je pridobil za razvoj telovadbe v Zagrebu velike zasluge.

— **Utekel je prisiljenec** vozeč se z dvemo sodrugoma pod varstvom enega paznika iz Jesenic v Ljubljano. Ko je vlak peljal iz Škofje Loke proti Medvodam, skočil je skozi okno ter zbežal. Dobili ga še niso. Star je bil 32 let in rodом Korošec.

— **Za vsesokolsko slavnost v Ljubljani** dne 8. in 9. julija t. l. določil se je v glavnih potezah nastopni vzpored: Dne 8. julija vzprejem že isti dan došlih gostov in odposlancev sokolskih društev ter posvetovanja o sokolskih zadevah, o ustanovitvi zveze itd. Zvečer koncert z vojaško godbo na Hafnerjevem vrtu. Dne 9. julija: 1. Ob 1/4 8 uri vzprejem štajerskih in drugih gostov na ljubljanskem kolodvoru in skupni odhod k sveti maši v Latermanov drevored. 2. Po sv. maši skupni zajutrek in poskušnja prostih vaj, zajedno slavnostna seja v Koslerjevi pivarni. 3. Slavnostni spreved po mestu. 4. Skupni obed v gostilnah gosp. Ferlinca in g. Hafnerja. 5. Po obedu skupni odhod na Koslerjev vrt k veliki narodni veselici. 6. Po veselici skupni odhod do ljubljanske čitalnice, kjer se shranijo društvene zastave. 7. Ob 8. uri sijajna akademija v deželnem gledališči. 8. Po akademiji sestanek pri koncertu na vrtu pivarne g. Hafnerja. — Podrobnosti programa se prijavijo pozneje.

— **300letnico zmage nad Turki pri Sisku** praznovalo je prav slovesno mesto Sisek dne 25. t. m.

— **Novo poslopje za «Glasbeni zavod»** pričeli bodo še letos graditi v Zagrebu. Deželna vlada je v to svrhu darovala 30.000 gld. drugih 30.000 gld. pa je posodila pod prav ugodnimi pogoji.

— **Škrlatica** pojavila se je mej otroci v Ljubljani. Dosedaj pripetili so se še-le posamni slučaji.

— **Mestna hranilnica v Novem mestu.** Občinski odbor novomeški je po pritrditvi dež. odbora kranjskega vložil pri deželni vladi prošnjo za ustanovitev mestne hranilnice v Novem mestu. Torej tudi dolenska metropola dobi svojo hranilnico!

— **Nesreče.** Na koroškem kolodvoru v Mariboru je povozil minoli teden vlak delavca Franca Florijana. Nesrečnež je le še malo časa živel. — Minolo nedeljo zadela je ravno tam lokomotiva s toliko silo ob drugo, da jo je prevrnila. Poškodovano se je več voz, ubilo delavca Alojzija Živko, dva pa ranilo. — V Nazariji v Savinjski dolini na Štajarskem utonila sta minolo nedeljo 20letno dekle in 25letni možak z Vrankega. Šla sta čez brv vodečo preko Savinje, a slabo naslanjale pri brvi se je ulomilo, padla sta oba v vodo in utonila. — Dne 19. t. m. padel je v Kropi 69letni kovač Fort. Kralj tako nesrečno po stopnjicah, da je na mestu obležal mrtev. — V predoru dolenske železnice pri Višnji gori padlo je debelo bruno s tako silo na 55letnega delavca Jakoba Lundra iz Malih Lipljen, da mu je vso levo nogo zmečkalo.

— **S Koroškega.** Okr. glavar celovski Mac Nevin je zaukazal svojedobno županu v Kotmari vesi gosp. Matiju Prosekariju, da ima v vseh zadevah izročenegega področja dopisovati samo v nemškem jeziku. Ker se župan potem ni ravnal, ampak dopisoval slovenski, kaznoval ga je glavar na 20 gld. globe. Vsled pritožbe na dež. vlado se je ta kazen sicer znižala na 1 gld. a zaukazalo se je vseeno županu, da mora nemški dopisovati. Zoper to pritožil se je župan po dr. Iv. Dečku odvetniku v Celju na c. kr. ministerstvo notranjih zadev, ki je sedaj uničilo obe razsodbi — ono okr. glavarja in dež. vlade celovške. — Ta odlok ministerstva je močno poparil koroške